

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

**ВІД РИМСЬКОГО ПРАВА
ДО ІНТЕГРАЦІЙНОГО ПРАВА ЄВРОПИ:
ЄВРООРІЄНТОВАНА ШКОЛА
ПОРІВНЯЛЬНОЇ ЦИВІЛІСТИКИ
НА ТЛІ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ**

Колективна монографія

*За редакцією
Є. Харитонова, О. Харитонової, І. Давидової*

Одеса
Фенікс
2025

УДК 323.22/.28:355.01] (477):342.7
В 42

*Рекомендовано рішенням вченої ради Національного університету
«Одеська юридична академія» 24 вересня 2025 року (протокол № 2)*

Рецензенти:

Булеца С. Б. – докторка юридичних наук, професорка, завідувачка кафедри цивільного права та процесу Ужгородського національного університету;

Гринько С. Д. – докторка юридичних наук, професорка, завідувачка кафедри приватного права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова;

Дудченко В. В. – докторка юридичних наук, професорка, професорка кафедри загальної теорії права та держави Національного університету «Одеська юридична академія».

В 42 **Від римського права до інтеграційного права Європи: євроорієнтована школа порівняльної цивілістики на тлі гібридної війни : кол. монографія / за заг. ред. проф.: Є. Харитоновна, О. Харитоновна, І. Давидової. – Одеса : Фенікс, 2025. – 660 с.**
ISBN 978-617-8763-01-5

Колективна монографія є комплексним дослідженням еволюції приватного права – від римської традиції до сучасних європейських моделей у контексті гібридної війни проти України.

У книзі поєднані: дослідження методологічних засад порівняльної цивілістики; аналіз римського приватного права як основи європейської правової цивілізації; вивчення впливу гібридної війни на приватноправові інститути; компаративістські студії у сфері сімейного, договірної, спадкового, банківського та цифрового права; розгляд нових викликів, пов'язаних із цифровізацією та трансформацією правосвідомості.

Монографія адресована науковцям, викладачам, юристам-практикам, студентам юридичних факультетів і всім, хто цікавиться розвитком приватного права в умовах європейської інтеграції та гібридної війни.

УДК 323.22/.28:355.01] (477):342.7

ISBN 978-617-8763-01-5

© Колектив авторів, 2025

Розділ 13. Дорожнє будівництво під час війни: поняття, значення та правові засади (Юлія Кривенко, Сергій Колесниченко)	358
---	-----

ГАЛУЗЕВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРИВАТНОГО ПРАВА

Розділ 14. Адаптація законодавства України до права ЄС в сфері регулювання сімейних відносин в умовах гібридної війни (Оксана Сафончик)	383
Розділ 15. Цивільно-правові особливості банківських договорів у країнах континентальної правової сім'ї (Роксолана Московчук)	415
Розділ 16. Вплив римського приватного права на формування непоіменованих контрактів (Вікторія Павлова)	447
Розділ 17. Особливості виконання договору про управління спадщиною в умовах воєнного стану (Сергій Узунов)	457
Розділ 18. Особливості договору про надання послуг з охорони майна в умовах воєнного стану (Денис Карташев)	479
Розділ 19. Особливості процедури банкрутства в Україні та ЄС: порівняльно-правовий аспект (Олена Копитова)	513
Розділ 20. Termination of the Obligations Due to Impossibility of its Performance: Force Majeure Clause V. Hardship Clause (Clausula Rebus Sic Stantibus) (Гончаренко Владислава)	547

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ТА НОВІ ТЕХНОЛОГІЇ

Розділ 21. Роль цифрових технологій у забезпеченні доступу до цивільного правосуддя: компаративістський погляд (Крістіна Дрогозюк)	566
Розділ 22. Приватно-правові засади цифрової економіки: європейський досвід та український контекст (Оксана Калітенко)	595
Розділ 23. Від цивілістичних шкіл до єдиної цивілістичної традиції: спадкоємність, інтеграція, перспективи (замість післямови) (Євген Харитонов)	633
СПИСОК ОСНОВНИХ ПРАЦЬ ПРЕДСТАВНИКІВ ШКОЛИ.	637

Розділ 23

ВІД ЦИВІЛІСТИЧНИХ ШКІЛ ДО ЄДИНОЇ ЦИВІЛІСТИЧНОЇ ТРАДИЦІЇ: СПАДКОЄМНІСТЬ, ІНТЕГРАЦІЯ, ПЕРСПЕКТИВИ (ЗАМІСТЬ ПІСЛЯМОВИ)

Євген Харитонов

*доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України*

Завершальний том серії та його місце в розвитку цивілістичної думки

Четвертий том серії «Школи цивілістики Національного університету “Одеська юридична академія”» підсумовує багаторічну роботу наукового колективу, спрямовану на дослідження становлення та еволюції цивілістичних шкіл університету.

Завершуючи серію, цей том водночас окреслює нові горизонти розвитку цивілістичної науки в умовах гібридної війни, цифрової трансформації та європейської інтеграції.

Сучасні виклики засвідчили, що цивілістична традиція не може залишатися фрагментованою. Вона потребує інтеграції різних наукових підходів, вироблених у межах чотирьох шкіл, які сформували інтелектуальний ландшафт університетської цивілістики.

Чотири цивілістичні школи: зміст і значення

1) Людиноцентрична цивілістика (том I)

Перший том визначив методологічну основу сучасної цивілістики університету, зосередивши увагу на приватній особі як центральним елементом правового регулювання.

Гібридна війна актуалізувала потребу в переосмисленні класичних інститутів цивільного права з позицій захисту гідності, автономії та вразливості людини.

Цей напрям задав антропологічний вимір цивілістичної науки.

2) Аксіологічна школа сімейного (родинного) права (том II)

Другий том розкрив ціннісну природу приватного права, підкресливши значення категорій «сім'я» і «родина» як фундаментальних елементів української правової традиції.

Гібридна війна виявила вразливість родинних зв'язків і необхідність їхнього правового захисту. Відтак цей напрям сформував аксіологічний вимір цивілістики, зосереджений на охороні базових соціальних цінностей.

3) ІПраво в умовах гібридної війни (том III)

Третій том засвідчив, що цифрове середовище стало невід'ємною частиною приватноправових відносин.

Інформаційні технології, цифрові активи, кіберзагрози, автоматизовані системи прийняття рішень – усе це потребує адаптації механізмів цивільноправового регулювання.

Цей напрям сформував технологічний вимір цивілістики, що відображає трансформацію приватного права в умовах інформаційної війни.

4) Євроорієнтована школа порівняльної цивілістики (том IV)

Четвертий том продемонстрував, що порівняльна цивілістика є ключовим інструментом інтеграції українського приватного права в європейський правовий простір.

Вона забезпечує методологічну узгодженість між римською традицією, національною цивілістикою, цифровими трансформаціями та *acquis* Європейського Союзу.

Цей напрям сформував інтеграційний вимір цивілістики.

Необхідність інтеграції цивілістичних шкіл

Сучасні умови розвитку правопорядку – гібридна війна, відбудова, цифровізація, європейська інтеграція – потребують комплексного підходу до приватного права.

Жодна з окремих шкіл не може самостійно забезпечити повноту наукового аналізу та ефективність правового регулювання.

Інтеграція чотирьох шкіл є об'єктивною необхідністю, оскільки:

- **людиноцентричність** визначає етичний і антропологічний фундамент приватного права;

- **аксіологічність** забезпечує ціннісну сталість правового регулювання;
- **цифрова чутливість** дозволяє реагувати на технологічні виклики;
- **порівняльність** забезпечує відповідність європейським стандартам.

Узгодження цих вимірів формує цілісну цивілістичну традицію університету.

Єдина цивілістична традиція університету: зміст і перспективи

Інтеграція чотирьох шкіл створює нову якість цивілістичної науки, що характеризується:

- методологічною багатовимірністю;
- здатністю до адаптації в умовах війни та цифрових трансформацій;
- орієнтацією на європейські правові стандарти;
- увагою до захисту приватної особи та базових соціальних цінностей;
- відкритістю до міждисциплінарних підходів.

Ця традиція не заперечує попередні школи, а інтегрує їх у єдину систему, що відповідає сучасним викликам і перспективам розвитку приватного права України.

Погляд у майбутнє

Завершення серії «Школи цивілістики» не означає завершення наукового пошуку. Навпаки, інтеграція чотирьох шкіл створює підґрунтя для нового етапу – формування концепції **Школи приватного права**, яка має стати логічним продовженням цивілістичної традиції університету.

Майбутня школа покликана:

- забезпечити системний розвиток приватного права України;
- поєднати національну традицію з європейськими стандартами;
- врахувати досвід війни та цифрових трансформацій;
- створити платформу для підготовки нового покоління дослідників приватного права.

Підсумок

Цією книгою серія «Школи цивілістики Національного університету «Одеська юридична академія» завершується, але її наукова спадщина стає фундаментом для подальшого розвитку приватноправової науки в університеті.

Інтеграція чотирьох цивілістичних шкіл формує цілісну цивілістичну традицію, здатну забезпечити наукову стійкість, методологічну послідовність і відповідність сучасним викликам.

Маємо підстави сподіватися, що ця традиція визначатиме подальший розвиток цивілістичної думки нашого університету та сприятиме формуванню сучасної моделі приватного права в Україні.